

הַלְבוֹת בְּרִכַּת הַפְּרוֹת סִימָן רח

ביאורים ומוספים

אחרות, ראה מה שכתבנו לעיל סי' רב ס"ק מד.

[משנ"ב ס"ק לא]

הוא הדין אם הוא קרוב.

[שעה"צ ס"ק מב]

אפלו אם אין רב דרך אכילה באפן זה⁽³³⁾.

(33) משמעות לשונו שצריך רוב, וכן כתב במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק מד) לענין רסק פירות, שאם רוב דרך אכילה אותם הפירות הוא על ידי ריסוק, מברך לכתחילה את ברכתם הראויה. וכן מבואר בביה"ל שב (סי' ד"ה על) לגבי הגדרת רוב אכילתו על ידי בישול. אכן במשנ"ב לעיל (סי' רג ס"ק יב ובשעה"צ שם ס"ק יט) לענין בשמים שחוקים, כתב שכשדרכו בכך מברך כברכתו הראויה.

[משנ"ב ס"ק מ]

ובדיעבד שפירש 'בורא פרי האדמה', פתב בתי-אדם דנצא⁽³⁴⁾.

(34) וכן לענין עוגיות שערשים מקמח תפוחי אדמה [כגון בפסח], הורה הגר"ש אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רח) שאם בירך עליהן 'בורא פרי האדמה' יצא בדיעבד.

[ביה"ל ד"ה על פת דחן]

שאם מינים שאנו יודעים דתן נסועד הלב, דתן פמו אף דתן ומכר 'בורא מיני מזונות'⁽³⁵⁾.

(35) ולענין תפוחי אדמה, כתב בשו"ת דברי יציב (או"ח ח"א סי' פב) שיש שנהגו לברך עליהם ברכת 'שהכל' מטעם זה, משום שחששו שכיון שהם מזינים, הרי לשיטת אלו ברכתם 'בורא מיני מזונות', ואילו לשיטת האחרות ברכתם 'בורא פרי האדמה', ולכן מספק מברכים עליהם 'שהכל', שבברכה זו בוודאי יצא. והגר"י קניבסקי כתב (קריינא דאגרתא ח"ב סי' פח) בשם גאון אחד שמברכים עליהם 'שהכל' מפני שדינם כמזון ופטירות, ודחה את דבריו מפני שכמדין ופטירות אינם בהשרשה כלל, מה שאין כן תפוחי אדמה שהם בהשרשה גמורה, וכן דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' מג) שלמעשה אין חוששים לשיטה זו, וכן מבואר במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק ב) שעריר-עפ"ל ברכתו 'בורא פרי האדמה'.

(28) ולגבי מרק שנתבשל עם אורז, דעת הגר"ש אלישיב (חזאת הברכה פ"ב עמ' 121) והגר"ש אויערבך (שם, ובותן ברכה קונטרס התשובות סי' רה), שונים הכל כמאכל אחד, ומברכים עליו ברכה אחת. והיינו, שאם אוכל את המרק כדי ללפת את האורז, מברך על האורז ופוסט את המרק, ואם אוכל את האורז כדי ללפת את המרק, מברך 'שהכל'. ואם עיקר כוונתו לשניהם, מברך כברכת המין שהרוב ממנו, והוסיף הגר"ש אויערבך, שאין זה דומה לאורז בין, שכתב המג"א (סי' קסח ס"ק ל) שיש לברך על כל אחד מהם בנפרד, שהרי כאן מדובר שנתבשלו שניהם יחד, וגם רוצה לאכול את שניהם בתורת תבשיל אחד.

[ביה"ל ד"ה עז]

ובקצת דבר יצא בקצת 'בורא מיני מזונות' על כל מלי דין⁽²⁹⁾.

(29) וכמו שהתבאר לעיל (סי' קסז סי' ד"ה במקום), וראה מה שכתבנו שם בענין זה.

[משנ"ב ס"ק לג]

במדינות שפירש 'בורא פרי האדמה' יצא בקצת 'בורא מיני מזונות' וכו', דלא נטעי אדעתא דהכי⁽³¹⁾.

(30) ולגבי פופקורן העשוי מתירס, ראה מה שכתבנו לעיל סי' רב ס"ק מג.

(31) ואף שנפוץ קצת בומגנו לחם מקמח תירס או קמח אורז, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ברכות עמ' רט) שמ"מ אין מברכים עליו 'בורא פרי האדמה'.

[משנ"ב ס"ק לה]

והוא הדין על תבשיל הנעשה מקמח שלה⁽³²⁾.

(32) ולגבי נקניק ומוצרים שונים העשויים מסויה או מקטניות

הלכות ברבית הפרות סימן רח קיח באר הגולה

שלא יהא מערב עם דבר אחר אלא ארז (לא) לבדו, ואם ערב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר (לב) הוא הרב, מברך עליו בברכת אותו תבשיל: ח (לג) * סעל פת דתן (לד) ופליזיז או של שאר מיני קטניות (לה) מברך 'שהכל' ואחריו 'בורא נפשות': הגה העושה תבשיל (לו) משאר מיני קטניות, אם (לז) נשאר שלמים, וטובים מבשלים כמו חיין, מברך 'בורא פרי האדמה', ואם (יח) (לה) נתמזגו לגמרי, (לט) או שאינן טובים מבשלים כחיין, (מ) מברך 'שהכל' (וכן פרש הפת"י וסוף דברי הטור): ט * ערב קמח (יז) [*] דתן ושאר מיני

שערי השוה

וי"י: [*] דתן, עין בשית"י ביה אקריב סי' יג נתבאר באר"י דריג"א, ונתבאר מהם בקצרה: העושה עפה מן החיטין ומן הארז ונאפה עשה כקנין פת, אם יש מהחטים כותב בברך א"פ ודניו קשואכל שלשה ביצים שחוקות עשה ששה ימים בברך אכל מהחטיות וז"ל חטים, ואכל שלשה ביצים מהחטיות ולא עשה כקנין פת וז"ל רק כשעור העושה לאכלת ג' ביצים פת חטין בלוקן ובקטנה שיעור הוא אכל בהירות ואינו עושה באכילתו, מברך אחריו ג' ברכות ואין צ"ל שמברך לפני המוציא נאצי"פ שרב ארז, ואם באכילתו, ואם אוכל פת מהחטיות ונזכר פחות משעור פנס שהוא שלשה ביצים שחוקות

באר הלכה

רבנו יונה משמע שהוא סובר שם ודקא קשנדקו על ידי הבשול, וכמו שהעיר שם הגאון אברהם, הא בארז דערו בלאו הכי דאפלו בשלמים מברך 'בורא מיני מזונות', ועל פני נראה דהמברך צליהם 'בורא מיני מזונות' לא הפסיד ונכפרט דבר צדק יוצא בברכת 'בורא מיני מזונות' על כל מלי דתנ"ך: [*] על פת דתן, הנה באמת בדין יש הרבה ראשונים שסוברין דברכת 'בורא מיני מזונות' כמו ארז, הלא המה דעת הגאון שהובא בתלמודי רבנו יונה ונח הוא מביא שמה כן, וכן הוא גמ"כ דעת הראשון והראשון [הובא בתלמודי] והוא מביא שמה כן, וכן רבנו יונה שילויאון ושלח"ה ללכת בשם רש"י ונבא"ה כחדשיו על הר"ף ונבא"ה ונבא"ה ממנוי בשם מורי ונחלקם והאבדקתם, כל אלו סוברין דאחרי דתן דין אחר לשניהם בכל דבר, ונתייחס המספר הוא רק דעת הר"ף והמב"ם ורבנו יונה [הובא באשכול]. וצריך ציון על המספר שפסם פן לדינא נגד הראשון וכל הני ראשונים העומדים בשית"י: ואלי שלא היו לגמרי ציון מאחר שלא הביאם בבית יוסף. וליפה זה, אף דלא נפיק מה דרפא, דברכת 'שהכל' יוצא על כל דבר דירעב, על כלי-פנים מי שרצה לברך 'בורא מיני מזונות' אין מוחין בידו, פן נראה לעניית דעתו. ודע עוד, דיש פנה ראשונים שסוברין דלאו דקא ארז ודטן, דהוא דתן שאר מינים שאנו יודעין דתן וטוער הלב, ויש כמו ארז דתן ומברך 'בורא מיני מזונות' (35), ובכלל זה הוא פלי"ו המבאר בשלחן ערוך, עין ביר"י שהביא פן בשם גאון והסכים גם הוא לזה, וכן כתב הרא"ש בחוספוקיו על ברכות [והפתיחות] שנסתפק בדעת הראשון בזה, לא היה לפני אור ציון חוספי הרא"ש, והשלחן ערוך שכתב בפלי"ו 'שהכל', משום דלא עדיף מדתן לשיתו. ועין במה שכתבנו במשנה ברוך בשם השוכח חתם-סופר דקשש לענין טעמא דרש"י ורש"י דשקא הוא בכלל ארז, ודעת אלי הראשונים בלאו הכי יש לחש, דתן טובא. ומכל מקום מי שמברך 'שהכל' על דתן וכל אלו, בנבא"ה יש לו על מה לסמוך: * ערב קמח דתן וכו'. ויענין קמח ארז קשוערב עם קמח חטים יש לצון, ונראה שפלי"ו זה בשית"י הפוסקים המבארים בסיומו חג סניף ב, ועין שם בחק"ע, ועין בפרי"ק גידים וברוך-החיים

באר היטב

בארז בין נתמזג או שלם משם, ולכן סתם בש"ע ולא חלק בין נתמזג או לא, וכן הסכים הב"ח, ע"ש: (יח) נתמזגו לגמרי, ודקא קשנדקו דתן כל מנהג שנה דתן מאד או שעשה תבשיל מקמח של קטניות, אכל קשוערב ארזן ברי, עיר דרך אכילתו בך ויממשן קנס, מברך בפה"א, מ"א של"ה: (יז) דתן וכו'. ע"מא ודקא-שושן קלל א סי' ב:

משנה ברורה

בשאר מיני אפלו הם המעט אוליין בתורה, ארז אינו חשוב כל-כך, ועל פני אם עשה תבשיל או פת, וקמח דשאר מינין הם הרב, מברך עליו בברכת אותו המינין: (לא) לבדו. הוא דתן (לג) אם הוא הרב, ונקט "לבדו" לאשמועינן ברכות, דאפלו הכי אין מברכין ברכה אחרונה כי אם 'בורא נפשות רבות': (לב) הוא הרב וכו'. וכן פסקו (לד) הרבה אחרונים: ח (לג) על פת דתן וכו'. דאף דהם פרי אדמה, ועל ידי שנועשה פת אשמועינן למעלייתא, מפל מקום כיון דעל-ידיה נצא מתורת פרי, אין יכול לומר 'פרי האדמה', והמוציא אין מברכין אלא בהמשותף מינים, ולכן מברכין 'שהכל', ואפשר לומר עוד טעם: מפני שאין דרך אכילתו בך, שאין דרך לעשות פת מזה, על פני ברכה 'שהכל'. והנה לפי טעם זה, במדינות שדרין לעשות פת משערקעש"י וי"י (30), לכאורה ברכת 'בורא פרי האדמה' ביה שדרין בך (פמ"ג), אכל בהשוכח חתם-סופר סימן נ מסיק דבכל מקום אין מברכין 'בורא פרי האדמה' משום דלא נטעי אדעתא דהכ"ה, אלא לעופות ופסוקים אחרות, ועל דרך הדחק בני-אדם עושין מהן פת, ואין זה עקר פרין, ואין לברך עליהן 'בורא פרי האדמה', עין שם: (לז) אף מסתפק שם דאולי הוא בכלל ארז, שפרכו על הפת ועל התבשיל הוא 'בורא מיני מזונות' (לו) ועל פני הנכון לכתחלה שלא יאכלם אלא תוך הסעודה: (לז) ופלי"ו. בתלמודי רבנו יונה כתוב: פריצ"ו, (לז) והכל ארז, והוא מין שהוא זין יותר משאר מיני קטניות, וקא משמע לו דאפלו הכי מברכין על פת 'שהכל' משאר קטניות: (לה) מברך 'שהכל' וכו'. והוא דתן (לז) על תבשיל הנעשה מקמח שלחן (32), וברך קמח: (לו) משאר מיני קטניות. והוא דתן (לט) מדתן, לפי מה שפסק המספר מקדם דתן שנה לקטניות: (לז) נשאר שלמים, אלא כל שלא נתמזגו לגמרי, שצדו נכר קצת תאון וצדקו, ברכת 'בורא פרי האדמה', ועל פני מה שאנו קורין רעצ"ע קאש"ע מברכין 'בורא פרי האדמה' ואחרונים: (לה) נתמזגו לגמרי. הינו דקא שעשה תבשיל מקמח של קטניות, שאין דרך אכילתו בך, או שמעך אותן דרך כלי מנהג, או שמעך אותן דרך אכילתו בך, או שמעך אותן דרך אכילתו בך, (מא) עיר דרך אכילתו בך, (מז) ועוד, שפממשן קנס, ומברך 'בורא פרי האדמה': (לט) או שאינן וכו'. כמו שכתוב בסיומן רח סניף א: (מ) מברך 'שהכל', וברך (מג) שברך 'בורא פרי האדמה', (מד) כתב בתי-אדם דנצא:

שער הציון

(לג) על-ת-אמדי, וישב בזה קשת הב"ח: (לז) שיר כנסת הגולה ומגוראבתם ואלה רבה ומגוראבתם, דלא כב"ח וט"ו שפספסקין בזה מתמת לשון הר"ף והרמב"ם, ודבר כתב הגאון אברהם ורש"א דאין מיכח מהם שחולקין על הרא"ש, דאחרי דקמא לו בכל התורה: רב כולו, אם הרב מן הארז חשוב כאלו הוא לבדו, וכן משמע מפשטות לשון הגאון שהחליט פן לדינא נבא"ה לאו הכי היה לו להביא דעת החולקים על זה, ומצאתי באשכול שפרש גמ"כ דבר הר"ף כמו שפירש הרא"ש, וכן מצאתי ברבנו יונה: אם פן הכי יש לנו ד' ראשונים שסוברין בן דקרא, והם האשכול והרא"ש והטור ור"י, ומקשרים בן גס דעת הר"ף, וקשה לנו לעשות מחלק ביניהם: (לז) נאף והוא מחמיר שם גם על השאטארק"י קצין זה, לא העפיק, דבר כתבנו בזה אחרונים דשאטארק"י הוא מין קטניות, וכן המנהג פשוט: (לו) ואם אי אפשר לו לעשות פן ברכה 'שהכל': (לז) הגאון: (לז) פן מוכח מבאר הגאון וכן מקצור פסקי הרא"ש, דלרש"י דתן שנה לקטניות גם לענין תבשיל: (לז) והטור לשיטה אולי, עין שם בשי"ר: (מ) מגוראבתם וצדקתם, ע"ש: (מא) מגוראבתם: (מב) מגוראבתם, ורצה לומר, דהלא מבאר בסיומן רח סניף ו, סניף קטן יח בגוראבתם, דמשמעש זים (הינו שגור תאון וצדקתם במקצת), אפילו אם אין רב דרך אכילתו באפן זה (33) גמ"כ לא נשתנה ברכת: (מג) שעיר תשובה בסיומן רח סניף, וכתב שם בשם פנים מאירות, דבין טובים מבשלים יותר ממינין וברך 'בורא פרי האדמה' על חטין או להפך נצא: (מד) בכלל נא אור יב, ומשמע דאין על כל מה שזכר באותו שם, והנה על מליך גר"ף צ"ל שזכר באותו שם, וכן על רעצ"ע נשקע"ס 40 שעושין מקמח רעצ"ע 5 או על למיבות שעושין מקמח רעצ"ע, מסתברא דנצא בריצה, דהרי לפעמים נהג לעשות זה מרעצ"ע, ולכן אף דאין נכר כלל תאון וצדקתם הראשונה, בריצה נצא, כמו שפסק הרמ"א בסיומן רח סניף ז בהג"ה, אכל בקמח קטניות, שאין דרך בני-אדם לל לעשות מה תבשיל בזה, יש לצון אי מהני בריצה: תרגום: 1 תידס. 2 דידס. 3 פסמח. 4 פסמח. 5 קמח פסמח.

